

מקורות אורות הקודש פסקאות ו-ח/ הרב דוד

קובץ ג' כ"א

כא. הספקנות היא תוצאה של האליליות, והאחרונה היא תוצאתה של התרשלות המחשבה. כשכופה האדם את שכלו לפתור לו את חידת הכל על פי אותו החלק של החמירות שהוא סופג בחושיו, בודאי מתקוממת המציאות לעומתו. והחמירות, כשהיא תופשת את האדם בחזקה בצבתייה, אפילו אלפי פעמים יתפלסף, לא ישלים עם המציאות הרחבה, להביא בחשבון הקפי את הגשמיות והרוחניות ביחד, את החיים שתחת השמש עם שלמעלה מהשמש. וכשהשירה מנגנת בקרבו, לא תועיל לו כל התחכמות, הכל הבל יגזור, ולמסקנא של כי זה כל האדם לא יבוא, ולא יוכל לבוא. לראות חזות הכל בשכלול הרצון, בתגבורת עוזו, באותו אומץ הנפש המבוטא באמת במלה הגדולה של יראת אלהים, שהגמדים הרוחניים מוצצים ממנה המון רב של רפיון לב ומחשבה נודדת, זה יוכל רק פילוסוף עליון, שהנשמה הישראלית מאירה את חדרי לבו. התגשמות אותו האומץ והגודל בחיים, המשכתם של חיי הרצון שהם בעצמם נוזלים ממקור קדומים, מחיי כל העולמים וממקורי מקורותיהם, עד עומק היסוד של חיי המעשה, החברה והתרבות, ולמצא על ידי תורה בלתי פוסקת זו את כל עומק האמת, את כל התנחומים והגבורה, זאת היא הפילוסופיה הישראלית, העומדת על המפתן שבין השכלת החול ובין הופעת הקודש, חכמתו של שלמה, אופיה ותוכנה, המקיפה את יסוד ההויה, ומסיימת, סוף דבר את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. והלא כל הפסימיות נובעת היא רק מזה התוכן היחידי של הספקנות, שמא החיים החמריים הם כל היש, כל החיים. ועד כמה יוכל יסוד רעוע כזה, שאין לו כל סמיכה מדעית ברורה, כי אם אי אמנה עקשנית, לערער יסוד חיים מלאי דעת ואמונה עליונה, האומר בבטחה, שכשם שהחיים העובריים שלנו בימי העיבור היו רק הכנה לחיים יותר עליונים, ואם היה בהם איזה כח של בקורת, וכח זה היה לוקחם לכל החיים, ודאי היתה הבקורת ההיא יוצאת מלאה זעם וספקנות, כן החיים הגמורים שבגוף, האמת היא האמת האמונית, שהם רק התחלת חיים, פרוודור של חיים. אמנם אם מהפרוודור יתבע כל התביעות הטרקליניות, יהיה רוגו בלא נחת הגורל, אבל אם יערך הפרוודור לפרוודור, והטרקלין לעומתו לטרקלין, ודאי יונח החפץ. ולא יחודם של הפרוודור והטרקלין אין מתודה אחרת כי אם זאת.

עין איה שבת ב פט-צב

פט. אמר רב יהודא ברי' דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת. דבר אלהינו יקום לעולם, וכל דבר הנמשך מהקדושה האלהית והושפע לתיקון העולם, הוא צריך שיהיו מושגיו כוללים תיקון עולם בהוה, לפי מצב ההוה הנמוך, וכולל ג"כ דברים נעלים שהם רמים הרבה יותר ממצב ההוה. וכפי השלימות האלהית צריך הדבר, שיהיו נסקרים בסקירה אחת אותם המבטים הגבוהים שלצורך העתיד, שהוא נעלה ומתקדש, עם הדברים הנשפלים, שהם בעיקרם נעוצים בחיי שעה של ההוה. וזאת היא עוזה וגבורתה של תורתנו הקדושה, אורייתא סתים וגליא כמא דשמא דקוב"ה סתים וגליא, ובשניהם אין הגילוי מנותק מן הכיסוי כ"א נעוץ בו ומתחבר אליו. ע"כ ספרים שהולכים במהלך קדוש כזה, אף שיישאו דעיהם למרחוק מ"מ יתנו לפועלם צדק בהוה הקרוב ג"כ, ויטיבו את התהלוכה המוסרית והעיונית באופן המודרג הראוי לפי הדור והזמן ג"כ, ועם זה לא יחסמו את דרכם מלכת הלאה לרומם את החיים והמציאות מדרכם הרגילה אל דרך יותר נעלה ומתוקן עד שיהיו ראויים לשמע דברים יותר נשגבים ואורחות יותר נעלים, והם עצמם ימצאו באותן המושגים המאמרים וההגינות עצמם שבהיות העולם במצב אחר נשפל, מצאו בו כדי מדתם. ספרים כאלה אינם צריכים להגנו, מפני שמוצאיהם תמיד ימצאו חיים'. אבל אם ימצא ספר כזה שמדעיו ומושגיו, עם שהם רמים ונשאים, לא יוכלו להיות משפיעים כלל על אופני החיים וציורי הדעות של הדורות ההווים, (כ"א) מפני שהחכם האומר בהיותו עומד במצב יותר מרומם הרבה מדורו וזמנו, דיבר כפי רוח חכמתו, שסקרה את העתיד הנכון ל"א לא ע"פ אותה המידה שיהיה נבקע ויוצא מעומק ההוה, כ"א שט אל העתיד עצמו במעופה פתאומית, דברים כאלה לא יסכנו לדורות הבאים. ע"כ צריכים הדברים להיות גנוזים עד בא הזמן הראוי לאמרים רמים כאלה שיובנו וישפיעו לטובה על החיים על המוסר ויראת שמים, ביסוד כזה בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת.

צ. מפני שדבריו סותרין זא"ז. יסוד האמונה והבטחון הוא קיום העולם בגשמותו ורוחניותו. האמונה באחדות אדון כל יתברך, שממנו תסתעף אחדות מעשהו והנהגתו, ואחדות החכמה האלהית המאחדת את כל ההגינות והדיעות כולם למטרה אחת ומקור אחד. ועם זה יבא הבטחון בשם ד', הבטחון בדעת

האמת ביקרת האמונה והמדעים האמיתיים שנמסרו לנו בטהרתן ע"פ מוצא פי ד' מדברי תורה, נבואה, רוח"ק וקבלת אנשי קודש. לדעת בבינת הלב, פנימית ואדירה, שהאמת ואור העולם הוא עומד לעד, והוא מבורר בכללו וקיים בכל לבבות דורשי ד' ועזו בלב תמים ונאמן, להוציא מלב המעוררים והנוקפים, מכשילי כושלים המחפים דברי תוהו להכניס בלבבות מארה וחשכה, לבלתי בטח על יסוד מושגי הצדק והאמת, ובזה יקחו את המעמד האיתן הרוחני מנפשות בנ"א אשר בראם אלהים ישר להתענג על ד' וטובו. ע"כ רבה היא הסכנה מההשפעה של מקור כזה שדבריו סותרין זא"ז, שאע"פ שתהי' הסתירה באה לא מסיבה של ניגוד פנימי וקרע יסודי בעמקי הדעות, כ"א מפני שכ"כ עמוק חבוי הוא המקום של השורש המאחד את ההגיונות הנראים כפונים לדרכים שונים והפוכים, עד שלא יגלה לעיני הדורות אותו היסוד האחדותי המחבר את ההפכים הנראים ומתגלים, מ"מ גם זה מחסור יחשב לענין השפעת הדור ההוה. וכיון שאין הכח המאחד את הנושאים הנפרדים מתגלה לפי המושג המבורר בהוה, אות הוא שאין בכח ההגיוני המתלווה באותן הדיעות אותו הכח האלהי שיחבר את ההוה אל העתיד היותר רחוק. שעם זה העילוי, ראוי הוא שיתפשו הסתירות והניגודים גם במושג היותר חיצון, כיון שעכ"פ כך הוא מעמד הדור ההוה. ואם שיוכל היות שאותו האיחוי הוא ג"כ עדיין בלתי חודר עד היסוד, ובהתרומם היסוד המדעי יתגלה תחתיו עוד כח מחלק ומפריד, מ"מ אז יתגלה ג"כ כח יותר נעלה לאגד ולאחד, כי "שפת אמת תכון לעד". ע"כ מאותו המצב שבא ספר קהלת לפי ההשקפה הראשונה של החכמים, רק על סקירת העתיד בלא אמצעות המעבר של ההוה שהיא המדה הנוהגת בדברים האלהיים, שכל מעשיו יתברך הם מתאחדים ומתחברים בכח יחודו של יחידו של עולם יתעלה שמו, כ"ז שתהיה ההשקפה על הספר במובן זה, אינו ראוי להיות ספר נפתח לדורות החיים בזמן שלא הגיע עדנה המצב הנשגב שעניו כותבו היו אליו נשואות להגלות. וכיון שחסר בו אותו הכח האחדותי העושה את כל הנשגבות שבעתיד ג"כ למשמשים בהוה, "אתה הוא בעוה"ז ואתה הוא בעוה"ב", וממילא הוא ראוי להגנוז עד בא עתו, שישפיע אז השפעה שלמה ומסודרת, לא קטועה ומרוסקת. מפני שדבריו סותרין זה את זה, ועלולים לפי המצב הנוכחי לעכר את הדיעות במחשכים של העדר הבטחון במושג האמת והצדק הכללי הנובע מיסוד הקיים לעד ולעולמי עולמים, "אני ד' לא שנית", "המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו", שע"כ נדע שההכנה היותר קדומה והיותר צעירה ובלתי מושלמת, העיבור הקדום לתולדה ומכש"כ לגידול של ילדות בחרות וזקנה, הוא נעוץ ומחובר עם האחרית היותר מתוקנת, ואין שם שום היפוך וסתירה כ"א אחדות ושלוש אמיתי ופנימי, "וכל מאמינים שהוא יוצרם בבטן הכל יוכל וכוללם יחד".

צא. ומפני מה לא גנוהו, מפני שתחילתו ד"ת וסופו ד"ת. הדיעות הטובות והישרות הנה בעצם מוטבעות בטבע נפשו של אדם שעשאו אלהים ישר. טבע (היושר) [האשר] והשמחה באור האמת, היושר, המוסר השלם ודעת ד' וכל המדות העליונות הנמשכות מהם, הוא האות היותר נאמן על עומק האמת והטוב שיש באלה הדרכים שהם דרכי החיים להאדם הפרטי והאנושיות בכללה. אמנם הביורור המדעי הוא ג"כ יסוד גדול להשגת האמונה השלמה והבטחון האדיר הנצרך לאדם להיות בוטח בד' ושגיב בדרכי קודש במדה הראויה להשפיע לעצמו ולזולתו. אבל היסוד המבסס את המנוחה השלמה והמשריש את העונג של השלוה האלהית בנפשות ישרי לב, הוא הכח המתאים את הנקודה המדעית היותר רמה הבאה אחרי הספיקות היותר מרעישים, אל אותה הנקודה עצמה שעמה נמצאת ההרגשה הטובה של התמימות והפשיטות הטבעית שבנפשות ישרות, שלא נתחללו מתומתן ע"י שרירות לב. וכיון שהוא מוצא אחר המחקר היותר נעלה את מה שכבר רכש לו באמונה הפשוטה ובטבע התמימות, אז הדברים מחוורים בידו במאד מאחר שיש בידו שני עמודים המתאימים, העמוד הטבעי של הנטיה התמימה שבנפשות הטהורות והזכות, והעמוד המדעי שמתמים עמדו אחרי מנוחת הדרך הארוכה של המחקרים העמוקים והרחבים. והנה כדי שיוכל גם דור ההוה להיות יונק מלשד המושג היותר רם שעוד עתיד להגלות לעת תמלא הארץ דעה את ד', שאז יוסקרו כל ההפכים והדברים הנראים כניגודים וסתירות במושגים הרוחניים וכל התלוי בהם, הכל בסקירה אחת יחידה ומתאחדת ביחודו השלם של האדון היחיד יתברך, המנהיג את כל הפרטים בדרך של שלימות האחדות והשלום הכולל, כדי להיות מוכנת הכנה מתאמת לכללות הדעה הגדולה ההיא, שאז יובנו בפרטיות איך ובאיזה אופן וטעם מתקשרים כל ההפכים והסתירות להקשר הכללי, ואיך אין כאן כ"א יסוד השליטה האחדותית ותכליתה הרמה המיוחדת. המעלה לעלות אליה היא הידיעה שההתאמה שמתאימה המסקנא האחרונה של אחר כל הרעשת הספיקות עם אותו היסוד הפשוט והטהור המביא ליסודה של תורה ויראת ד' טהורה, שהיא באה דוקא מתוך אותו החושך של הסתירות הקרעים וההפכים, דוקא מתוך דברים שסותרים זא"ז המעיקים את רוח האדם. ורק אז ימצא הרוחה בהגלות לו אור האמת באותו הצביון שעמד עליה

בתחילתו, בהתחלת חינוכו ומדעיו הישירים הטבעיים שהושרש בלבבו ע"פ אמונת אומן מתורת ד' תמימה. א"כ המצב ההוי יהי ג"כ יונק מאור הספר, שמצד הבירור המדעי שבו הי' ראוי להגנו לזמן יותר מוכשר לעתיד לבא, אם לא מצדו המדעי, מצדו האמוני, למען דעת שכל הניגודים והסתירות המתיצבים לשטן ע"ד האמת והתם האמוני, כולם הם מובלעים ומתישבים על אפנם בין אותן שתי הנקודות של ד"ת שהן יחד התחילה והסוף. וישמש הדבר להורות לדורות שעדיין לא נגמר ביסוד אורם, שלא יבהלו מפני חשכת הניגודים והסתירות, וידעו שהם באמת כבר הוצצו ממציצה האמת. ואחרי כל מוקשי הדרכים הנה המסקנא מפורשת בפתיחה מעין חתימה, "והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת" . ע"כ לא גנוזהו, מפני שתחילתו ד"ת, המורה על הצעד הראשון של התמימות והטבעיות הטהורה המושרשת בקדושת נפשותיהם של ישראל. וסופו ד"ת, אחרי האריכות המדעית חוזר הדבר לאותן המושגים עצמם שנסתמנו בתחילה. א"כ הסתירות הללו הן כבר סימן ברכה לעולם, לעתיד לבא באורח פרטי ומפורש כשיובנו בהתכנסן לדרך הקדושה והאחדות, ובהוה באורח כללי המעיד על ערך ימין ד' רוממה, הלא היא המחצבת רהב מחוללת תנין, ומבטלת את ההתקוממות היותר חצופה בביטול גמור "כהמס דונג מפני אש יאברו רשעים מפני אלהים" . ובראותינו שעם ההתעוררות על הניגודים והסתירות באה המסקנא למקור יציאתה, אז נשכיל את גודל עז אור יראת ד' טהורה, שעלי ועל כל התלוי ומתלוה עמה נאמר, "כל כלי יוצר עליך לא יצלח, וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי, זאת נחלת עבדי ד" . נחלת עולמים ירושה לנו מאבותינו "מורשה קהילת יעקב" וצדקתם מאתי נאם ד" , וקדים ליה, "הנה אנכי בראתי חרש נופח באש פחם ומוציא כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית לחבל" , כלומר מקלקל על מנת לתקן. וכיון שאני בראתי, צריכים אתם להסתכל על ההתחלה והסוף ותדעו כי מאתי יצאו כבושים . ואם לא יסתכל החושב על התחילה ועל הסוף יעוה משמוע ויבהל מראות. רק בהקשר הסוף אל התחילה ע"י קשר האמצעיות כולן, תוחש האמת בבירורה. ע"כ בצדק לא גנוזהו, אע"פ שדבריו סותרים זא"ז, מפני שתחלתו דברי תורה וסופו רברי תורה.

צב. תחלתו ד"ת דכתיב מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואמרי דב"ר ינאי תחת השמש הוא דאין לו, קודם השמש יש לו. סופו ד"ת דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. ההבדל שיש בין הצעד הראשון שבדרכי החינוך הטוב כשהאדם נוטה ע"פ נטיית טבעו הישר ללכת בדרכי ד' ולהיות נקשר בקשר אמיץ במסרת ברית ד', לקשר כל הגיוניו ותעודת חייו ומעשיו הפרטים רק לעבודת ד' הטהורה, בין המעלה הראשונה הבאה מרגש האמונה הפנימית בד' ותורתו, לבין הצעד האחרון העושה את החותם המלא, הממלא את חלל הלב המלא אמונה ותמימות בדעת ד' ושמחה בגאון שם אלהי ישראל, היא באמת ההבדלה העמוקה שבין החיוב והשלילה כשהם פונים למטרה אחת. הא כיצד, האדם בפקחו את עיניו ומסתכל על החברה האנושית ומנהגיה, ורואה את השאיפות המוסכמות של ההמון כולו אל כל תאוה מדומה ואל כל רהב של דמיון כוזב, מיד ימצא בנפשו שהוא נתון במלחמה גדולה, הנה כל אלה הנטיות המורגשות שההמון הגדול כ"כ שואף אחריהן הנן נוטות הרבה מאותו הדרך הטוב שרגש התם והאמונה מראה עליו בבירור. ומה יעשה המתחיל, שעוד לא בא עד אותו הגבול של הכח הגדול לברר לעצמו בבירור אמיתי ומפורש את גודל ערך האורה הגדולה שתמצא בעקב דרך הטוב והישר בדרך ד' ביראתו ושמירת כל מצותיו, עד שכדאי הדבר שהאורה הגדולה היא תמשיך את האדם לסור מאורח העקב של האור המתעה הזרוע בהמון הדמיונות ששמו להם המון בני האדם למטרות חיוביות. וא"כ במה איפוא יושע ואיך יתחיל ראשית דרכו, למען יוכל להתחזק במערכת המלחמה הגדולה הנטושה לפניו בין הרע והטוב, בין אור האמת והצדק הקיים לעד ובין אור הנוצץ והמבריק של התאוות והדמיונות של השקרים הנפוצים בהמון ושקועים בלבותם, עד כדי לעשות מהם יסוד מוסד ותעודה לחייהם. בראשית דרכו של אדם אי אפשר לו לדרך בדרך החיוב, כלומר להניח את גדולת הטוב הדמיוני על כנו ולהמשך אחרי הטוב האמיתי רק מפני אותו היתרון הרב שהוא עודף עליו, כי לא תספיק ההכרה הפנימית של המתחיל להעדיף את נטית האמת והטוב על נטית הדמיון והרע אם רק יתן גם לכח הדמיון מקום בלב, כיון שאור האמת עדיין לא נתאזרח בו, ולא עלתה בידו ההכרה בכל הקיפה והמון פרטיה עד כדי צורך אותו העז הנדרש להכניע לפניו סערת המון חליפות וצבא של ממשלת הדמיון הכוזב, השקר והתרמית, המחבבים לאדם רק את הדברים המהנים לשעה ונוצצים בברק זהרם החולף לפי שטף ההוה שהוא "עד ארגיעה" . ע"כ אם לא תשיג יד המשכיל בהתחלתו בדרך הטובה להתיצב בדרך החיוב נגד השקר, טוב הוא שישתמש בנשק השלילה, כלומר להכיר את הגרעון של אלה הדברים הפחותים והעוברים שהם יסודי התאות והדמיונות המשבשים את נטיות החיים בשקריהם, ודבר זה יהי נקל לו להשיג גם בראשית דרכו. ומתוך הגרעון של הנטיות הפחותות, התאוה והכבוד והדמיון הכוזב הרודה על ידיהם, יבא להכיר כי יסוד

החיים אינו נעוץ בהם ותעודתו איננה מהמונם, עד שיתחיל ברב כח ללכת באורח חיים ולתור בחכמה להתחזק בדעת ביראת ד' ולעמוד על עמקי תורה וסדרי חכמה אמיתיים. אז אחרי רב עמל וקניית חכמה רבה יצא מדרך השליחה לדרך החיוב. ותחת אשר בתחילת עבודתו בדרך חייו היה צריך להשתכל רק שאין יתרון לאדם ככל עמלו שיעמול תחת השמש, וממגרעות של העמל שתחת השמש שהכל הבל, ממילא ישכיל שע"כ היתרון נמצא במה שהוא נעלה מן החושים ונשגב מן הזמן, בחיי הנצח הנובעים מאור ד' ותורת אמת, מחיי יושר וצדק אמיתיים המתבארים בכל מילואם ע"פ אורה של תורה. ועם זאת ההדרכה, כשם שהמושג השכלי שלו צריך הוא להעזר מהשפל ערך החיים של תחת השמש, כן צריך ג"כ החיים המעשיים המוסריים בהתחלת החינוך בדרכה של תורה להיות בחיי צער, בפרישות ונזירות, ולפעמים ג"כ בבדידות וסיגוף, כ"א לפי ערכו כדי להקנות לעצמו בקנין עמוק את המושג של גרעון התעודה של החיים, הבנויה ע"פ חשבון קביעות יסוד ההצלחה בחיים המוחשים לבדם. אמנם אחרי שמן ההתחלה הטובה יבא לידי חתימה שכלית, אחרי שכבר עומד מבורר לנגד עיניו זוהר השכל הטהור והוד הקדושה האלהית של חיי שכל טוב ונעם ד', אז כבר יצא מדרך השליחה ויבא לדרך החיוב, אז כבר יוכל להניח את מושגי ההוד החיצוני של העולם על מקומם וחמדתם. כי כבר עז בידו להכריע כי כאין וכאפס הוא למול החמדה הפנימית האמיתית של חיי עולם, ועם כל הדברים המענגים והנוצצים הנמצאים בחלל הגדול של עולם המוחש המורגש והמדומה, גם מבלעדי שישולל מאתם ערכם ע"י הכרת חלישותם וצדם השלילי, הנה יתנשא האדם לרומם את נפשו אל הקדושה האלהית מצד ההכרה החיובית, ואותו החלק הטוב שימצא בחוש ובדמיון יעלהו לשמש את האור האלהי המתלווה אל דרך הטוב והחיים של תורה ומצות. ע"כ בהיות תחילתו ד"ת, נסתמן לו הצד השלילי שממנו יעמוד האדם בהתחלתו על דרך החיובי הרצוי, "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" שממנו למדים שלמעלה מן השמש יש לו. אמנם לא זהו כל העומק של דרך הטוב. השליליות נחוצה רק לעזרת שעה, והחתימה תבא בחיוב המלא "את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם". בהיותך עומד כבר על דרך האורה, תמצא את כל האדם בכללותו עומד לפניך בערכו האמיתי בצדו הרוחני והחמרי, ועליך לתן לכל חלק את ערכו ולאחד את כל הפרטים אל תכליתם, להשכיל את הערך השלילי רק כדי לתן מדה וגבול שלא ינתן השפל במרומים, ושלא יבולע לעיקר מפני הטפל; אבל בהיותך כבר מלא אור ד', אז תקח לך את האדם כולו, את כל רגשותיו חושיו ונטיותיו, ותעמידנו כולו על דרך ד', ולא תצטרך לשלול לגמרי שום דבר וענין, כי כל אשר עשה האלהים עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרע, וסוף דבר הכל נשמע. גם ממה שחשבת שצריך לשולל מפני שהם מחרישים את האזניים משמוע את קול ד' הקורא בכח לאמר "דרשו ד' ועוזו", גם זה הנה נשמע, ומכנף הארץ זמירות שמענו את האלהים ירא ואת מצותיו שמור". הדעה והמעשה ביחד בהשלמתם, "כי זה כל האדם", כולו בכל ערכו וצביונו, חיוב שלם בלא שלילה, סופו ד"ת.